

Jaume Rasquí, governador del Plata

La aventura, més austral que equinocial, del fracassat governador Jaume Rasquí és la millor il·lustració que conec de com els valencians no van conquerir Amèrica. El tal Rasquí era un mercader, amb alguns milers de ducats de fortuna en botigues i en béns immobles, a qui Amèrica se li va pujar al cap, i va acabar com havia d'acabar: ni ells ni els seus compatriotes –inclosos els de l'altra banda de l'Ebre i els de les illes de la mar– no servien per el gran negoci del segle. El cas és que Jaume Rasquí va anar un bon dia a Sevilla, es va enlluernar amb l'aventura atlàntica, i es embarcà cap al Paraguai amb el gran Àlvar Núñez Cabeza de Vaca. Al Paraguai, sembla que no va fer cap cosa notable si no és deixar alguns fills bords, de cognom Rasquín, dels quals més tard se'n va perdre el rastre i el nom. Després amb l'experiència del viatge, amb els doblers que tenia de família, i amb la garantia i companyia del cavaller Joan de Boil, va convèncer l'oficina corresponent de Sa Majestat Catòlica i li van concedir tres naus, una subvenció, el càrrec de governador del Plata, i la missió de conquesta i poblar els territoris de l'actual sud del Brasil i la costa argentina fins a la Patagònia.

¿Com li van encomanar una missió tan important a un home sense experiència de direcció militar i de govern? No se sap, però de més bèsties hi van anar, i van triomfar. ¿I com és que el va acompanyar un grup important de cavallers valencians, entre ells alguns de les millors famílies, com els Boil i els Escrivà? Això sí que se sap: volien anar a Amèrica per tal

de fer diners, tornar amb bona cosa d'or, i poder continuar a València les seues baralles i bandositats. Jaume Rasquí va rebre el govern del Plata el 1557, i el 1559 va aconseguir embarcar-se amb sis-cents homes, algunes dones i un grapat de frares. Abans de fer-se a la mar ja van començar els problemes, i en arribar prop de les costes del Brasil els problemes van ser tan grossos que hagueren de fer cap a Santo Domingo, on l'expedició es va desfer, Rasquí va perdre el càrrec, hagué de tornar a la cort, passar uns anys de procés, i finalment va morir a la presó, a València, arruïnat i condemnat per deutes a la corona. L'expedició va fracassar per incompetència del governador, per indisciplina i malcriament dels valencians, i pels enfrontaments continus amb els castellans que els acompanyaven. Un alferes castellà n'ha deixat la crònica escrita, i encara que tira tota la culpa del fracàs a Rasquí i als valencians sembla que no era només per mania. Castellans i valencians s'odiaven, s'envejaven, s'insultaven, es pegaven i s'apunyalaven: no hi havia res a fer. I encara que alguns compatriotes nostres eren "buenos caballeros", en conjunt no te'n podies fiar, "pues al fin ellos son valencianos y de mudable condición". I si hagueren tingut èxit, cosa que, segons el castellà, Déu no va permetre, haurien fundat a Amèrica "una altra València", és a dir una altra capital dels bàndols i les baralles internes. Bona vista, la de l'alfares.

El cas és que tot això jo ho he pogut saber, vés per on, gràcies al *V Centenario*, o més exactament gràcies a la comissió valenciana que se n'ocupa, i a les idees del seu president, el meu amic Alfons Cucó. Jo li vaig criticar malèvolament, com era la meua obligació, tot el muntatge del *Centenario*, i la participació valenciana en l'espectacle. Però em va respondre: a) que tothom hi participa, inclosos catalans

de Pujol, bascos, italians, molta gent més; i b) que poca o molta, alguna relació hem tingut amb Amèrica –des de Jaume Rasquí fins als exiliats del 39, passant per un Borja capità general de Nova Granada, un marquès de Cruïlles virrei de Mèxic, i una considerable emigració–, i aquesta és una ocasió per conèixer aquesta part del nostre passat, amb diners del pressupost. Mirat així, tenia raó. No vam conquerir un tros d'Amèrica perquè no vam saber, o perquè no ens van deixar, o perquè ens barallàvem amb els castellans, o –més probable– perquè ens barallàvem entre nosaltres, que és pràctica habitual de la història del país. Però després hem enviat a Amèrica més gent del que pensem: treballadors del tèxtil a Nova York, els pares de José Martí a Cuba, comerciants i professionals a Mèxic, i llauradors a l'Argentina, on encara es reuneixen els diumenges a fer-se una paella. I d'Amèrica ens han arribat també moltes coses, a més de la patata i el tabac: les havaneres, els fòssils del Museu Paleontològic que va portar Josep Rodrigo Botet, i els exemplars etnogràfics i arqueològics de l'exposició del palau del Scala. Ja que calia participar oficialment en el *Centenario* aquesta era probablement l'única manera digna de fer-ho. Així, hem pogut saber qui era Jaume Rasquí, o podem llegir, publicats per la Comissió de la Generalitat valenciana, els textos d'exili de Joan Fuster, trets de les revistes catalanes de Mèxic. Potser resultarà, fins i tot, una ocasió aprofitada.

Joan F. Mira